

Cumulatie inkomenseffecten mantelzorgers

Mantelzorgers zijn van onschatbare waarde voor de samenleving. Zij zetten zich langdurig, intensief en onbetaald in voor een ander. Door hun inzet wordt minder een beroep gedaan op de formele zorg. Maar er zijn grenzen aan de inzet van mantelzorg, want de mantelzorger staat zwaar onder druk. Mezzo maakt zichtbaar welke rekeningen de mantelzorger gepresenteerd krijgt.

<h2>Rekening mantelzorgers</h2>		september 2011
Posten	Effecten	
1. Werk en mantelzorg	<ul style="list-style-type: none"> € Minder werken of stoppen met werken: minder of geen inkomsten € Sociale verzekeringspositie onder druk € Geen pensioenopbouw 	
2. Belasting en mantelzorg	<ul style="list-style-type: none"> € Fiscale benadeling indien één van de twee partners niet kan werken door mantelzorg 	
3. Sociale zekerheid	<ul style="list-style-type: none"> € Sollicitatieplicht WW aangescherpt: mogelijke korting uitkering € WWB: indien ouders of kind voor elkaar zorgen en zij niet aan de strenge voorwaarden voor uitzondering huishoudinkomenstoets voldoen: zeer sterke inkomensdaling € Aanscherping Wajong en Wsw: meer mensen in WWB (daling inkomens) 	
4. Persoonsgebonden budget (pgb)	<ul style="list-style-type: none"> € Groter beroep op mantelzorger € Combinatie werk en mantelzorg soms lastig door ontbreken passende zorg in natura, waardoor inkomensverlies 	
5. Toename kosten	<ul style="list-style-type: none"> € Zorgvrager én mantelzorger: hogere premies, minder verstrekkingen uit basispakket, hoger Eigen Risico, hogere en meer eigen bijdragen, minder respijtzorg, IQ maatregel. € In de Wmo groter beroep op eigen verantwoordelijkheid en op mantelzorger. Maar mantelzorger kan geen direct beroep doen op compensatieplicht (meer kosten). 	
6. Wonen en mantelzorg	<ul style="list-style-type: none"> € Bij extramuralisering groter beroep op mantelzorger € Meer woningaanpassingen nodig (ook om mantelzorg vol te kunnen houden); steeds groter beroep op zorgvrager/mantelzorger om dat zelf te betalen 	
7. Vergoedingsregeling beperkt	<ul style="list-style-type: none"> € Verlaging: zorgtoeslag, WTCG, huurtoeslag, bijstandsgrens 	
8. Criteria mantelzorgers aangescherpt	<ul style="list-style-type: none"> € Strengere toegang AWBZ-voorzieningen. In wet- en regelgeving nog steeds als eis gesteld om beroep te kunnen doen op voorzieningen 	
TOTAAL		<u>VERLIES</u>

Conclusie

Er ontstaat een verliessituatie voor zorgvragers, mantelzorgers en uiteindelijk de overheid. Meer (financieel) overbelaste mantelzorgers en een groter beroep op uitkeringen liggen op de loer. Dit als gevolg van meer mantelzorg leveren, meer en langer doorwerken en verslechterende inkomenspositie. Door de voorgestelde maatregelen kunnen meer mensen die zorg nodig hebben en hun mantelzorgers in de financiële problemen komen.

Toelichting op de rekening

Van de 3,5 miljoen mantelzorgers verlenen maar liefst 1,1 miljoen mensen langdurig en intensief (> 8 uur per week en > drie maanden) mantelzorg. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) schat de economische waarde van mantelzorg tussen de 4 en 7 miljard euro. Mantelzorgers zelf krijgen te maken met financiële gevolgen door een cumulatie van negatieve inkomenseffecten. Het aantal overbelaste mantelzorgers is de afgelopen jaren gestegen van 300.000 in 2001 tot 450.000 in 2008. Financiële zekerheid is één van de factoren die een verdere belasting van mantelzorgers kan voorkomen.

Wat is nodig? Een samenhangend geheel in landelijke wet- en regelgeving die recht doet aan de inzet van mantelzorgers en rekening houdt met de effecten voor de (kwetsbare) burgers en hun mantelzorgers.

1. Werk en mantelzorg

Eén op de acht werknemers in Nederland combineert een baan met langdurige mantelzorgtaken. Dit aantal neemt in de toekomst toe. Zo'n 40% van de mantelzorgers voelt zich matig tot zwaar overbelast. Maar de verlofmogelijkheden zijn niet toereikend. In 2007 ging 7% van de werkende mantelzorgers vanwege zorgtaken minder werken en 3% stopte om die reden. Deze 10% verliest hierdoor inkomen (SCP, 2009). Uit recent onderzoek (Cliëntenmonitor Langdurige Zorg, 2010) blijkt dat het aantal mantelzorgers dat minder gaat werken of stopt verder toeneemt. De wijzigingen in de Wet Arbeid en Zorg (Wazo) en de Wet Aanpassing Arbeidsduur (Waa) zijn een eerste goede stap. Er is echter nog steeds geen recht op verlof voor mantelzorgers van vrienden, burens, broers, zussen, etc. Tenzij ze gaan inwonen. Maar inwonen is lang niet altijd mogelijk en kan leiden tot zeer grote financiële consequenties voor de mantelzorger.

Mezzo bepleit: bied extra mogelijkheden voor mantelzorgers in wetgeving, zoals een wettelijk recht op meer flexibiliteit in uren, tijden en werkplek. Bied mantelzorgers de mogelijkheid om ook te zorgen voor mensen buiten hun huishouden. En zorg voor een betaalde verlofregeling voor mantelzorgers die tijdelijk minder kunnen werken of moeten stoppen vanwege mantelzorgtaken.

2. Belastingen en mantelzorg

Wanneer door een (mantel)zorgsituatie één van de twee partners niet werkt, worden zij fiscaal sterk benadeeld. Terwijl de mantelzorger werk doet dat een behoorlijke maatschappelijke besparing oplevert.

Mezzo bepleit: pas de belastingwetgeving aan voor deze specifieke groep mantelzorgers.

3. Sociale zekerheid en mantelzorg

In een aantal wetten binnen de sociale zekerheid (WW, WWB, Wet Werken Naar Vermogen, AOW, ANW) spelen de begrippen 'een gezamenlijk huishouden voeren' en 'zorgen voor elkaar' een belangrijke rol bij de hoogte van de uitkering. Vaak is de omschrijving van deze begrippen bij iedere wet anders. Wordt een uitzondering voor mantelzorgers gemaakt, dan zijn er vaak beperkingen (kring van rechthebbenden, tijdsduur, vereiste indicatie, tegenprestatie, leeftijd, mate van financiële consequenties bij samenwonen, etc.)

De positie van de mantelzorger in deze wetten dreigt verder te verslechteren. De sollicitatieplicht voor mantelzorgers met een WW-uitkering is vanaf 2011 aangescherpt. Onlangs is een voorstel in de Tweede Kamer om de uitzondering in de AOW van bloedverwanten in de eerste graad te schrappen niet doorgegaan. Voor de Wet Werk en Bijstand is het voorstel om niet langer een partnertoets, maar een huishoudinkomenstoets uit te voeren. Dit kan ingrijpende gevolgen hebben voor ouders en kinderen die elkaar mantelzorg verlenen. In het huidige voorstel is uitzondering mogelijk onder zeer strikte voorwaarden, waar in de praktijk vrijwel geen mantelzorgers voor in aanmerking komen. De regering antwoordt op kamervragen dat de uitzondering naar verwachting voor 2.000 huishoudens geldt. De toegang tot de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en de Wajong wordt aangescherpt. Dit kan financiële gevolgen hebben voor de mantelzorgers van deze zorgvragers. Voor de AWBZ en de Wmo kan van mensen die met elkaar in één huis wonen vanwege de mantelzorgsituatie soms een meebetaling worden gevraagd in de eigen bijdrage.

Mezzo bepleit: zorg dat binnen de wetten in de sociale zekerheid een goede verankering komt van de positie van mantelzorgers die recht doet aan hun inzet. En houd rekening met de effecten op de kwetsbare groepen binnen de samenleving en hun mantelzorgers.

4. Pgb en mantelzorg

Mantelzorgers geven soms hun betaalde baan op of gaan minder werken om geïndiceerde zorg te geven aan hun naaste vanuit het persoonsgebonden budget (pgb), ondanks de negatieve effecten op hun sociale verzekeringspositie en pensioenopbouw. Zij doen dit om zelf de regie te behouden en omdat de zorg die aansluit bij hun wensen niet altijd beschikbaar is. Ook zijn mantelzorgers in de WW en de WWB de afgelopen jaren onder druk gezet om via een pgb de zorg voor hun naaste op zich te nemen. Wanneer minder pgb's worden verstrekt, gaan meer mensen een beroep doen op de bijstand. Onderzoek van het CPB (sept. 2011) wijst uit dat door de huidige pgb-plannen weer een groter beroep op mantelzorg zal worden gedaan. Dit vergroot het risico op overbelasting.

Mezzo bepleit: zorg dat op ruimere schaal een solide pgb beschikbaar blijft. Dit geeft zorgvrager en mantelzorgers mogelijkheden voor eigen regie.

5. Toename kosten zorg

Mantelzorgers kunnen worden geconfronteerd met de kosten van degene voor wie zij zorgen (vooral als diegene inwonend is). Zij kunnen ook zelf kosten maken door het verlenen van mantelzorg, zoals reis- en telefoonkosten en kosten voor kinderopvang. De kosten voor de zorg nemen toe: stijging premies voor de basis- en aanvullende verzekering, minder verstrekkingen uit het basispakket, verhoging Eigen Risico, toename wettelijke eigen bijdragen in soort (zoals voor GGZ, bemoeizorg, jeugdzorg) en in hoogte. Daarnaast verdwijnen van het rugzakje voor zorgleerlingen, het voornemen om de doelgroep AWBZ te beperken door het IQ criterium, beperking functie Tijdelijk Verblijf in AWBZ in 2011 en overheveling dagbesteding en begeleiding vanaf 2013. Mantelzorgers kunnen nu al minder een beroep doen op respijtoorzieningen, terwijl zij die juist nodig hebben om niet overbelast te raken.

Adequate ondersteuning en voorzieningen voor mantelzorgers is een verantwoordelijkheid van gemeenten. Door VWS, VNG en Mezzo zijn de basisfuncties mantelzorg opgesteld. Voorzieningen worden toegekend vanuit de basisfuncties Praktische hulp, respijtzorg, financiële tegemoetkoming en materiële hulp (zoals woningaanpassingen en vervoer). De gemeenten hebben de basisfuncties nog niet goed georganiseerd. In de Wmo wordt in toenemende mate van zorgvragers gevraagd om eerst zelf te kijken wat ze kunnen, vervolgens de eigen omgeving (mantelzorgers) in te schakelen, dan een beroep te doen op collectieve voorzieningen en pas als dat niet mogelijk is op individuele voorzieningen. Het gevolg is dat zorgvragers en hun mantelzorgers vaker zelf voorzieningen moeten betalen en er is een groter beroep op mantelzorg.

Mantelzorgers hebben geen juridische positie binnen de Wmo. Zij zijn géén direct belanghebbende in de Wmo verordening. Zij kunnen daardoor in het kader van de compensatieplicht niet op eigen naam een beroep doen op de Wmo, waardoor zij meer kosten moeten maken.

Mezzo bepleit: houd bij de wetgeving rekening met de cumulatie van zorgkosten voor mensen die veel zorg nodig hebben en hun mantelzorgers. En maak mantelzorgers direct belanghebbende voor de compensatieplicht in de Wmo.

6. Wonen en mantelzorg

In zijn Woonvisie (juli 2011) geeft minister Donner aan dat het streven is de intramurale zorgverlening te beperken. Steeds meer ouderen en mensen met grote beperkingen blijven in hun eigen woning. Hierdoor zijn vaker woningaanpassingen nodig én wordt een groter beroep gedaan op de mantelzorg. Vroeger kregen mensen aanpassingen vergoed vanuit de Wet Voorzieningen Gehandicapten of zij verbleven in instellingen waar aanpassingen aanwezig waren. De aanpassingen worden nu gefinancierd vanuit de Wmo. Mezzo ontvangt steeds meer signalen dat gemeenten wijzen op de eigen verantwoordelijkheid en niet of minder tot vergoeding overgaan. De zorgvrager en de inwonende mantelzorgers moeten zelf betalen, terwijl dit voor financieel kwetsbare mensen niet mogelijk is. De aanpassingen stellen de mantelzorgers beter in staat om de zorg vol te houden en een opname te voorkomen.

In de Programmabrief Langdurige Zorg (juni 2011) wordt het scheiden van wonen en zorg in intramurale instellingen aangekondigd. Mantelzorgers kunnen in financiële problemen komen wanneer zij eigen woonkosten betalen én die van de partner in een instelling. In de programmabrief staat dat cliënten bij het scheiden van wonen en zorg in aanmerking moeten kunnen komen voor huurtoeslag. En dat de eventuele partner die zelfstandig woont geen negatieve gevolgen mag ondervinden. Tegelijkertijd ligt er een voorstel in de Tweede Kamer voor de verlaging van de huurtoeslag. Er is een aantal wetsvoorstellen in voorbereiding om woonwensen van mantelzorgers te honoreren.

Mezzo bepleit: stem in met de voorstellen rond wonen en mantelzorg. Door het opnemen van mantelzorg als aparte categorie in de Huisvestingswet. En door aanpassingen in wetgeving, zodat Omgevingsvergunningen voor mantelzorgwoningen sneller en eenvoudiger kunnen worden verleend. Heb ook aandacht voor de positie van de mantelzorgers bij het scheiden van wonen en zorg. En voor de financiering van woningaanpassingen.

7. Vergoedingsregelingen beperkt

Op bestaande vergoedingsregelingen wordt bezuinigd, zoals zorgtoeslag, aftrekbare ziektekosten, WTCG, huurtoeslag en aanpassing bijstandsgrens. Voor mantelzorgers zijn weinig specifieke regelingen, alleen de Tegemoetkoming ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen (TOG) en het Mantelzorgcompliment. De TOG is vorig jaar aangescherpt. Van de mantelzorgers heeft 2/3 extra uitgaven, terwijl slechts 13% een vergoeding ontvangt (SCP, 2003). In de Wmo is 'financiële tegemoetkoming' een van de basisfuncties mantelzorg die nog niet goed georganiseerd is.

Mezzo bepleit: zorg voor goede wettelijke vergoedingsregelingen voor zorgvragers met hoge kosten. En zorg voor specifieke regelingen voor mantelzorgers.

8. Criteria regelingen mantelzorgers aangescherpt

Steeds minder zorgvragers kunnen een beroep kunnen doen op een AWBZ-indicatie. In wet- en regelgeving wordt dit echter nog ongewijzigd als voorwaarde gesteld om een beroep te kunnen doen op voorzieningen. Dit sluit niet aan bij maatschappelijke ontwikkelingen en betekent dat de mantelzorger minder snel een beroep kan doen op voorzieningen. Voorbeelden: de TOG (AWBZ-indicatie van 10 uur), het Mantelzorgcompliment (AWBZ-indicatie), verhoogde vrijstelling bij de erfbelasting (in bezit zijn Mantelzorgcompliment, dus AWBZ-indicatie), het huidige voorstel WWB (AWBZ-indicatie van minimaal 10 uur). Ook sommige gemeenten stellen dit als criterium voor Wmo-voorzieningen.

Mezzo bepleit: zorg voor een brede wet- en regelgeving die recht doet aan de inzet van de mantelzorger, waarbij ook de Wmo-indicatie wordt betrokken (zoals in de WW, zie Kamerbrief evaluatie besluit ontheffingen verplichtingen WW en Wet WIA d.d. 4-11-2010).

Help de mantelzorger helpen

Mantelzorgers moeten worden erkend in het goede werk dat zij leveren en de financiële voordelen die zij de maatschappij bieden. Maar nu worden mantelzorgers door een cumulatie van bovengenoemde oorzaken juist extra financieel belast. Hoe kunnen mantelzorgers blijven doen wat nodig is en wat voor de samenleving zo waarde vol is: voor een ander zorgen zonder overbelast te raken? Dat kan door een gemeenschappelijke visie vanuit de overheid. Door een integraal beleid te maken vanuit de verschillende ministeries. Op mantelzorgers ligt een druk om meer en langer te werken, om meer mantelzorg te verlenen én er komt meer financiële druk op hen. Uit SCP onderzoek (2003) blijkt dat een groep mantelzorgers in de financiële problemen komt. Dit zijn vooral mantelzorgers die zorgen voor een lid van het eigen huishouden en hoge uitgaven en een laag inkomen hebben. Dit geldt ook voor mantelzorgers die de combinatie werk en mantelzorg zwaar vinden. In totaal heeft 23% behoefte aan een vergoedingsregeling, waarvan 3% dringend.

Wat doet Mezzo?

Mezzo, de landelijke vereniging voor Mantelzorgers en Vrijwilligerszorg, behartigt de belangen van mantelzorgers en de vrijwilligerszorg in Nederland. Daarnaast geeft Mezzo voorlichting, informatie en advies. Leden zijn mantelzorgers, platforms belangenbehartiging en lokale en regionale organisaties die mantelzorgers ondersteunen en vrijwilligers inzetten. Dat zijn Steunpunten Mantelzorg en organisaties voor vrijwilligerszorg: Vrijwillige Thuishulp, Buddyzorg, Vriendendiensten en Georganiseerde Burenhulp.